

Lausuntopyyntö arviomuistiosta poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden henkilötietojen käsittelystä keskitetyn kansallisen tietojärjestelmän avulla
Lausuntopyyntönumeros: VN/24616/2022

Luonnos Finanssivalvonnan lausunnoksi

Kuinka tarpeellisenä näette poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden tai tällaisten henkilöiden perheenjäsenten tai yhtiökumppanien henkilötietojen käsittelyn keskitetyn kansallisen tietojärjestelmän avulla?

Finanssivalvonnan näkemyksen mukaan keskitetyn kansallisen tietojärjestelmä parantaisi rahanpesulain mukaisten ilmoitusvelvollisten välttämättömien asiakkaan tuntemiseen tarvittavien tietojen saatavuutta, kattavuutta, luotettavuutta ja ajantasaisuutta. Lisäksi se tarjoaisi nykyisten usein etenkin pienten ilmoitusvelvollisten kannalta kalliina pidettyjen kaupallisten PEP-tietokantatoimijoiden rinnalla kohtuuhintaisen vaihtoehdon saada PEP-asemaa koskevia luotettavia tietoja.

Tulisiko vielä jokin näkökulma erityisesti ottaa huomioon vaikutusten arvioinnissa?

Keskitetyn kansallisen PEP-tietojärjestelmän tarkoituksena olisi arviomuistion mukaan mahdollistaa ilmoitusvelvollisille parempi tietopohja sen toteamiseksi, onko asiakas PEP-henkilö tai tällaisen henkilön perheenjäsen tai yhtiökumppani. Tämän tavoitteen kautta PEP-tietojärjestelmällä olisi tarkoitus tehostaa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä. Finanssivalvonta pitää tärkeänä, että myös ilmoitusvelvollisilla, jotka ovat ulkomaisen toimijan sivuliikkeitä Suomessa tai jotka tarjoavat palveluita rajan yli ulkomailta Suomeen, olisi oikeus käyttää keskitettyä kansallista PEP-tietojärjestelmää. Näiden ilmoitusvelvollisten tarpeet saada luotettavia ja ajantasaisia tietoja rahanpesulain mukaisten velvoitteiden täyttämiseksi ovat yhtä suuret kuin kotimaisten ilmoitusvelvollisten. Näiden toimijoiden saaminen mukaan rekisterin käyttöön auttaisi pyrkimyksessä tehostaa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä.

Finanssivalvonta pitää tärkeänä, että keskitetyn kansallisen tietojärjestelmän tiedot olisivat myös valvojien käytettävissä. Finanssivalvonnan sen valvottaviin kohdistama valvonta kohdistuu mm. siihen, ovatko valvottavien menettelytavat asiakkaan tai tämän tosiasiallisen edunsaajan PEP-aseman selvittämiseksi riskiperusteisesti arvioiden asianmukaiset. Menettelytavat voivat vaihdella esimerkiksi sen mukaan, mikä tuote tai palvelu on kyseessä. Lisäksi Finanssivalvonta valvoo, soveltavatko valvottavat myös käytännössä näitä menettelytapoja riskiperusteisesti oikein. Valvontaa tehdään mm. tarkastamalla valvottavan asiakkaiden tuntemistietoja ja arvioimalla sitä, ovatko tuntemistoimet olleet riskiperusteisesti riittäviä. Finanssivalvonnalle olisi valvojana merkittävä hyöty siitä, että se saisi keskitetystä rekisteristä suoraan valvontatoimiensa kannalta tarpeelliset tiedot niin PEP-henkilöistä kuin myös heidän perheenjäsenistään ja yhtiökumppaneistaan. Jatkovalmistelussa keskitetyn rekisterin tietojen poistamisaikaa pohdittaessa olisi syytä huomioida myös se, että valvojien tekemät valvontatoimet ovat tyypillisesti jälkikäteisvalvontaa.

Muuta lausuttavaa

Jatkovalmistelussa arvioitaessa mahdollista velvollisuutta hyödyntää keskitettyä kansallista PEP-tietojärjestelmää asiakkaan PEP-aseman varmistamiseksi, tulee ottaa huomioon se, että Suomessa on kansallisesti laajennettu rahanpesulain soveltamisalaa pidemmälle kuin, mitä EU-sääntely edellyttää. Jatkovalmistelussa tulisikin huomioida tämä näkökohta erityisesti silloin, kun pohditaan, tulisiko PEP-tietojärjestelmän hyödyntämisen olla joissakin tilanteissa pakollista.

Finanssivalvonnan määräyksissä ja ohjeissa 2/2023 ohjeessa 182 esitetyn Finanssivalvonnan tulkinnan mukaan ”*rahanpesulain 3 luvun 13 §:n 1 momentin tarkoittamien riskiperusteisten menettelyjen puitteissa asiakkaan tai tämän tosiasiallisen edunsaajan PEP-asemaa ei tarvitse selvittää, kun kyse on muista vakuutus tuotteista kuin rahanpesulain 3 luvun 5 §:ssä tarkoitetuista henki- ja muista sijoitusvakuutuksista. Rahanpesulain 3 luvun 13 §:n 2 momentti edellyttää kuitenkin, että asiakkaan ja tämän tosiasiallisen edunsaajan PEP-asema selvitetään myös näiden tuotteiden kohdalla, mikäli asiakassuhteeseen tai yksittäiseen liiketoimeen liittyy tavanomaista suurempi rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riski*”. Finanssivalvonnan ei pitäisi tarkoituksenmukaisena, että PEP-tietojärjestelmän asetettaisiin pakolliseksi niille toimijoille, jotka tarjoavat muita vakuutus tuotteita kuin rahanpesulain 3 luvun 5 §:ssä tarkoitettuja henki- ja muita sijoitusvakuutuksia ja joiden ei Finanssivalvonnan tulkinnan mukaan tarvitse aina riskiperusteisten menettelyjen puitteissa selvittää asiakkaan tai tämän tosiasiallisen edunsaajan PEP-asemaa.

Arviomuistiossa viitataan FATF:n julkaisemaan rahanpesun sekä terrorismin ja joukkotuhoaseiden rahoittamisen estämisen liittyvästä suositukseen 12, joka koskee poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä. Arviomuistiossa (s. 18) todetaan, että suositukseen 12 mukaan rahoituslaitoksilta olisi edellytettävä kohtuullisia toimenpiteitä sen määrittämiseksi, onko asiakas tai tosiasiallinen edunsaaja kotimainen poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö tai henkilö, jolle on annettu tai jolle on uskottu kansainvälisen järjestön merkittävä tehtävä. Tältä osin syytä kiinnittää huomiota siihen, että FATF:n suositus tehostetuista tuntemistoimista on ankarampi ulkomaisten PEP-henkilöiden suhteen.

Arviomuistiossa arvioidu PEP-tietojärjestelmä ei sisältäisi ulkomaisia PEP-tietoja. Siten ilmoitusvelvollisilla tulee joka tapauksessa olla asianmukaiset menettelyt sen toteamiseksi, onko asiakas tai asiakkaan tosiasiallinen edunsaaja PEP-henkilö. Tämä edellyttäisi tyypillisesti kaupallisten PEP-tietokantatoimijoiden palveluiden käyttämistä. Näille palveluille on tarvetta usein myös mm. pakotelistatarkistuksia varten.

Vaikka rahanpesulain esitöiden (HE 228/2016 vp, s. 11) mukaan asiakkaan aseman voisi yksinkertaisimmillaan selvittää esimerkiksi kysymällä henkilön ammatin riittävällä tarkkuudella, on syytä huomata, ettei asiakkaan ammatin kysyminen anna vastausta siihen, onko asiakas poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön perheenjäsen tai yhtiökumppani. Pelkän ammattitiedon perusteella ei voida aina myöskään päätellä, onko henkilö ulkomaalainen poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, sillä PEP-asemaan viittaavissa ammattinimikkeissä on eri valtioissa merkittäviäkin eroja. Tältä osin on syytä huomioida myös *FATF Guidance – Politically Exposed Persons (Recommendations 12 and 22) 6/2013*, jonka kohdassa 79 todetaan, että ulkomaisiin PEP-henkilöihin liittyy aina kohonnut riski, joka edellyttää tehostettujen tuntemistoimien noudattamista. Finanssivalvonta pitääkin tärkeänä, että asian jatkovalmistelussa arvioidaan samalla, onko rahanpesulain esitöiden esimerkki siitä, että asiakkaan aseman voisi yksinkertaisimmillaan selvittää esimerkiksi kysymällä henkilön ammatin, riittävä toimi, kun otetaan huomioon mm. EU-tason sääntely ja FATF:n suositukset.

Siten vaikka kansallinen keskitetty rekisteri Finanssivalvonnan näkemyksen mukaan tarjoaisi kohtuuhintaisen ja luotettavan keinon saada kattavia ja ajantasaisia tietoja kotimaisten asiakkaiden ja asiakkaiden tosiasiallisen edunsaajien sekä perheenjäsenten ja yhtiökumppaneiden PEP-aseman selvittämiseksi, on syytä samalla huomata, että kaupallisten tietopalveluiden käyttäminen voi olla ilmoitusvelvollisille edelleenkin jatkossa välttämätöntä, jotta niiden menettelyt PEP-aseman toteamiseksi olisivat rahanpesulain 3 luvun 13 §:n 1 momentin edellyttämin tavoin asianmukaiset ja riskiperusteiseen arviointiin pohjautuvat.

Keskitetyn rekisterin merkittävät hyödyt huomioiden Finanssivalvonta kannattaa asian jatkovalmistelua.